

**УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ - СКОПЈЕ  
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“- ШТИП**

# **ВОСПИТАНИЕ**

Списание за теорија и практика

Штип, 2003/04

## **ВОСПИТАНИЕ**

Списание за теорија и практика

Издавач:

Педагошки факултет „Гоце Делчев,, - Штип

За издавачот:

Д-р Блаже Китанов, декан

### **Редакциски одбор:**

Д-р Блаже Китанов, редовен професор (претседател)

М-р Емилија Петрова Ѓорѓева, асистент (секретар)

Д-р Кирил Цацков, доцент

Д-р Стеван Алексоски, вонреден професор

Д-р Ванчо-Жан Колев, вонреден професор

Д-р Владимир Михајловски, доцент

М-р Снежана Мирасчиева, асистент

### **Јазична редакција:**

Д-р Блаже Китанов

### **Компјутерска обработка:**

Јереј Николче Ѓорѓев

### **Тираж:**

500 примероци

Списанието излегува двапати годишно

**100 GODINI  
ILINDEN  
GOCE DEL^EV**

**М-р Соња ПЕТРОВСКА**  
**Педагошки факултет**  
**Штип**

---

## **ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈА И ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ВО НАСТАВНАТА РАБОТА**

---

Интересот кон теоријата и практиката на индивидуално-диференцираниот пристап во наставната работа главно е предизвикан од ориентацијата на научниците и практичарите кон демократизација и хуманизација на воспитно-образовниот процес што подразбира насоченост на истиот кон развивање на личноста на ученикот. Всушност и една од најчестите критики кои се упатуваат кон традиционалното училиште се однесува на наставата која во најголема мера е прилагодена спрема потребите на „просечниот“ ученик. Континуираните педагошко-психолошки истражувања покажуваат дека во практиката скоро и да не постојат такви ученици. Учениците во училиштето ја донесуваат својата индивидуалност која од наставниците бара избор на адекватни содржини и методика во наставната работа. Неоспорен е фактот дека познавањето на личноста на ученикот, неговите ментални способности, мотивацијата, темпото на учење, интересите и ставовите, стилите на учење па и аспирациите за училишен успех се значајна претпоставка за ефективна настава. Затоа, наспроти долго почитуваната парадигма дека интелигенцијата е непроменливо, нормативно дистрибуирано обележје во општата популација се промовира нова парадигма според која секој поединец е интелигентен, а индивидуалноста се пројавува низ различни начини на функционирање на истата. Во тој контекст *Howard Gardner [Yungs,145-149]*, професор на *Харвард Универзитетот*, успеал да опише седум типови на интелигенции: лингвистичка, логичка или математичка, музичка, просторна или визуелна, кинестетичка, интерперсонална и интраперсонална интелигенција, а *Гилфорд*

дијагностицирал дури околу 80 елементи на интелектот. Се зборува во прилог на тезата дека човековата единка е неповторливо битие и бара индивидуален пристап од социјалното опкружување.

Ако деветнаесетиот век го карактеризираат процесите на предметната диференцијација на општествените науки, дваесетиот век е време на интеграција на научните сознанија. Единствена цел е проучување на појавите во нивната целовитост. Овие тенденции се отсликуваат и во проучувањата на педагошко-дидактичките проблеми. Меѓу другото дидактиката се повеќе своите практични решенија ги темели на психолошките научни сознанија. Потврда за ова се и бројните истражувања на индивидуално-психолошките особини на личноста на ученикот во функција на остварување на педагошко-дидактички цели - индивидуализација и диференцијација во наставната работа.

Резултатите од истражувањето на *Николај Колишев* покажуваат дека во училиниците на погорните одделенија во основното училиште се среќаваат ученици типологизирани во 12 категории (силни, непретенциозни, средни брзи, мотивирани, способни, бавни, компензатори, слаби, странични, практични и претенциозни) имајќи ги предвид следниве компонентите на личноста: *темпо на работа, мотивацијата, ниво на аспирациите и интелектуалната развиеност*. За секоја од дијагностицираните групи ученици авторот дал конкретен опис на однесувањето на истите во наставниот процес. Сообразно со резултатите од проучувањето на индивидуално-психолошките особености на личноста на ученикот *Н. Колишев* конструирал и експериментално го проверил дидактичкиот инструментариум за развивање на индивидуално-психолошките карактеристики на учениците. Основните цели на дидактичкиот инструментариум за остварување на индивидуално-диференцираниот пристап во наставната работа според ова истражување се:

- Зголемување на мотивацијата за учење и работа и формирање на адекватно ниво на аспирации преку воведување на теми кои упатуваат на откривачките вредности и рефлексивните аспекти на знаењето како и неговата инструментална функција;
- Зголемување на темпо на работа, развивање на организациските способности кај учениците за учење: умееша за определување на целта на учењето, умееша за планирање и организирање на учењето и умееша за проверка на сопствените резултати;

- Развивање на интелектуалните способности кај учениците според нивото (високо, средно, ниско) преку диференцијација на наставниот материјал според тежина. [Колшев, 135,136]

Земајќи ги предвид значајните индивидуални карактеристики на учениците за ефикасност во учењето истражувачите до одреден степен се согласуваат по однос на критериумите според кои би се вршела типологизација на учениците во одделението. *К. Кулиговска [Ђорџевиќ,413]* смета дека разликите меѓу учениците може да ги групираме во следниве категории:

- Разлики во нивото на знаења, вештини и искуства;
- Разлики во сознајните можности и процеси;
- Разлики во интересите;
- Разлики во мотивираноста;
- Разлики во здравствената состојба и особеностите на нервните процеси;
- Разлики во срединските услови;

*А. А. Кирсанов [Кирсанов,141,142]* пак индивидуализацијата и диференцијацијата при воспитанието на творечките способности кај учениците ја засновал на динамичката функционална структура на личноста на *К. К. Платонов* која се состои од четири подструктури со определени содржини: *социјално условена родструктура на насоченоста* (убедувања, поглед на свет, идеали, стремежи, интереси и желби); *родструктура на искуството* (знаења, умења и навик); *родструктура на индивидуалните психички процеси* (волја, чувства, мислење, емоции, восприемање) и *родструктура на биопсихичките својства* (темперамент, полови и возрастни особини). Од педагошко дидактички аспект *Кирсанов* при групирањето на учениците ги зел предвид следниве нивни карактеристики: *односот на ученикот кон учењето, интересот, склоноста, особеноста на рознавателната дејност, на емоционалната и волевата сфера, односот кон оценката од учителот, самооценката, учеството во воннаставните активности, трудовата и оришествената дејност.*

*Освен суштествувањето на истражувањата кои се родведуваат род терминот индивидуално-диференциран пристап во наставата, во литературата често се среќава терминот стил на учење. Ако се анализира дефиницијата на Киф: „Стиловите на учење се когнитивни, афективни и физиолошки црти кои се појавуваат како релативно стабилни индикатори за онаа како учениците перципираат и се однесуваат кон средината која служи како извор на сознание.“ [Keefe,7], може да се констатира дека стиловите на учење претставуваат склор од одредени индивидуални особености на учениците*

*значајни за училишниот успех. Логично следува, различните стилови на учење налагаат и индивидуално-диференциран пристап во наставната работа.*

Очигледно е дека индивидуално-диференцираниот пристап во наставата треба да претставува решение за многу проблеми врзани со усвојувањето на наставните содржини од страна на ученици кои се разликуваат според посочените димензии. Овој дидактички пристап не е само форма на работа позната како индивидуална или самостојно учење туку нешто повеќе. Тој подразбира сообразување на карактерот и тежинското ниво на содржините, индивидуализација на времето и темпото на учење, избор на методи, стратегии и средства за совладување на наставниот материјал, почитување на желбите и нивото на аспирацијата кај ученикот, па во крајна линија и избор на партнерите со кои тоа ќе го парави. Едноставно е да се воочи дека реализацијата на индивидуално-диференцираниот приод во наставната работа минува низ пет етапи:

1. Дијагноза на индивидуално-психолошките особености на учениците;
2. Диференцијација на учениците;
3. Изработка на дидактичко-методичка технологија за спроведување на индивидуализацијата во наставната работа;
4. Тек на индивидуално-диференцираната наставна работа; и
5. Евалуација на ефектите од реализацијата.

Шематскиот приказ на индивидуално-диференцираниот приод во наставната работа јасно ја покажува неговата циклична природа и потребата од континуирано следење на развитокот на личноста на ученикот и образовниот напредок, следствено на тоа и прилагодување на дидактичко-методичката технологија, а во функција на развивање на способноста на ученикот и знаења до максималното ниво.

## Процес на индивидуализација и диференцијација во наставната работа



Во овој поглед нашето долгогодишно практично искуство и научните сознанија до кои можевме да дојдеме не упатуваат на констатацијата дека при практичното оживотворување на индивидуално-диференцираниот приод во наставната работа наставниците се соочуваат со следниве проблеми:

- Наставниците работат со група од најмалку 30 ученика - отежнато е следењето и вреднувањето на активностите на учениците;
- Наставниците се недоволно оспособени за дијагностицирање на индивидуално-психолошките особини на учениците - недостапни им се инструменти за оваа активност;
- Наставните планови и програми се преобемни - недостасува време за диференцијација и индивидуализација на наставниот матерјал;
- Материјално-техничката опременост на училниците во нашите училишта не одговара на дидактичките барања што ги поставува индивидуално-диференцираната настава.

Сосема евидентно е дека темелните решенија за демократизација и хуманизација на наставната работа треба да се побараат во практичното оживотворување на индивидуално-диференцираниот приод, а сознанијата од науката да се преточата во наставната практика.



**ЛИТЕРАТУРА:**

1. Кирсанов, А. А., Индивидуализација учебној дејателности как педагогическая проблема, Казан, Изд-во Казан.ун-та 1982
2. Ђорђевић Јован, Настава и учење у савременој школи, Учитељски факултет, Београд, 1997
3. Youngs Bettie B., Dr. Sci. Med., Vase Dete i Stress, Savana, Beograd, 1996.
4. Keefe, J.,W., Learning Style, Theory and Practice, Reston,1987.
5. Колишев Николаи, Индивидуално-Диференцираният Подход в процеса на обучение, ИПКУ „д-р Петар Берон“ Варна